

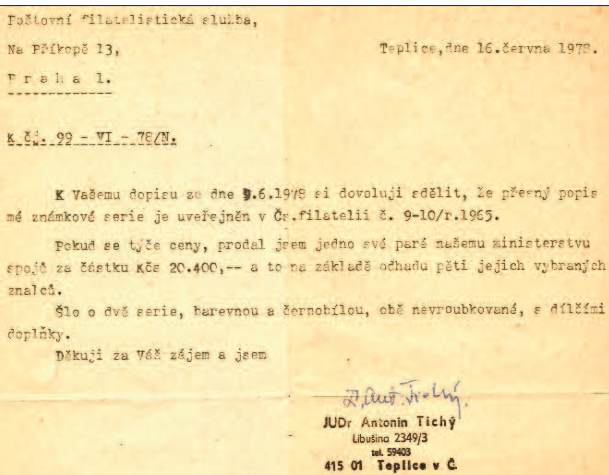
K materiálům „nejasného původu“, popsáným v březnovém čísle

V minulém čísle vyšla druhá část mého článku *Některé etické a právní otázky v našem oboru, zabývajícího se materiály „nejasného“ původu*. Byly v něm popsány některé konkrétní případy, na něž několik čtenářů reagovalo ve svých dopisech. Jde o zajímavé téma, které stojí za rozvedení.

FRANTIŠEK BENEŠ

ZT Londýnské 1945

Jedním z případů, kterým jsem se v článku věnoval, byly zkusmé tisky vydání Londýnské 1945. Zabýval jsem se i otázkou jejich pozdějšího prodeje ministerstvu spojů, o němž se dochovala zpráva v článku tehdejšího vedoucího oddělení známkové tvorby FMS. Nyní se mi podařilo dohledat bezmála čtyřicet let starý dopis Antonína Tichého, někdejšího vedoucího odboru dopravy a pošt ministerstva hospodářské obnovy čs. exilové vlády v Británii za druhé světové války, v němž informace o prodeji potvrzuje a uvádí i cenu, za kterou tisky prodal.

Prodej proběhl v roce 1975 a za dvě série zkusmých tisků (černotisky a barevnou) byla vyplacena částka 20.400 Kčs. Bylo to hodně, nebo málo? Zkusme to zjistit porovnáním s aktuálnějšími cenami. Stejně dvě série byly nabídnuty v aukci Profil v roce 2009 a kupující za ně zaplatili celkem 126.500 Kč, tedy v přepočtu 6,2x více. Porovnáme-li však průměrné měsíční mzdy, ta v roce 1975 činila 2.313 Kčs a v roce 2009 23.344 Kč, tedy 10x více. Samozřejmě jde jen o velmi hrubé srovnání, přesto můžeme konstatovat, že znalci, stanovující na žádost ministerstva v roce 1975 odhadní cenu, prodávajícího neošidili (ba spíše naopak).

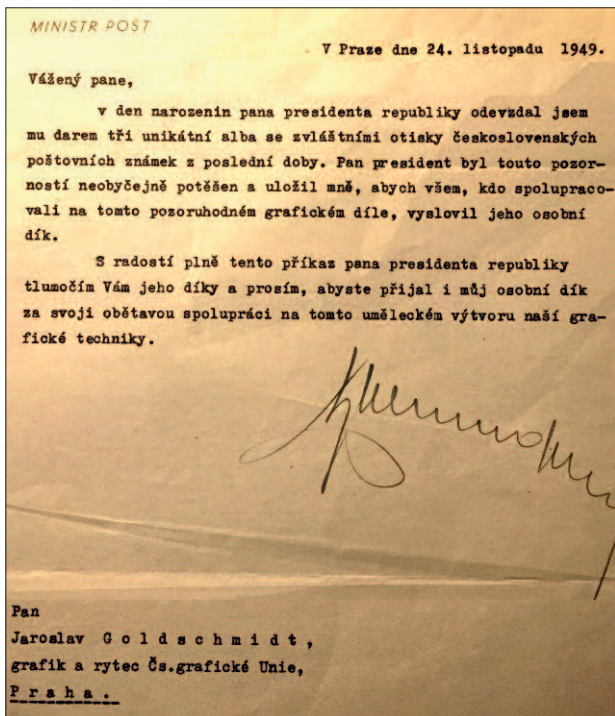
Ministerská alba za přelomu 40. a 50. let

Pozornost čtenářů vzbudila i existence tisků, které ministr pošt Neumann nechával zhotovovat pro prezidenta Gottwalda a ministra Čepičku. Na ukázkou jsme vyobrazili titulní stranu jednoho z nich, nyní můžete nahlédnout, jak vypadaly uvnitř. V některých byly obsaženy nezoubkované známky vytištěné přímo na listy knížky (nejspíš šlo o otisky původních rytin).

Takových exkluzivních publikací byl zhotovován jen nepatrný počet, o čemž svědčí dopis, který odeslal ministr Neumann rytcí Goldschmiedovi (jeho jméno uvádí nesprávně „Goldschmidt“) v roce 1949. Vyplyvá z něj, že prezidentovi k narozeninám „odevzdal darem tři unikátní alba se zvláštními otisky československých poštovních známek z poslední doby“. Vzhledem k výrazu „unikátní“ lze soudit, že šlo o tři různá alba, z nichž každé bylo zhotoveno jen v jediném provedení.

Není divu, že „Pan president byl touto pozorností neobyčejně potěšen“; jen pro zajímavost, každé z těchto alb má dnes cenu přes půl milionu korun...

Nevydaný aršík A. Novotný 1968

Pozornost vzbudila informace o výskytu dalšího exempláře nevydaného aršíku k 50. výročí vzniku ČSR. Dosud byl totiž znám jen jeden kus – imprimační, z majetku bývalého prezidenta republiky. Mimo to je znám jeden nezoubkovaný zkusmý tisk aršíku – soutisk původních rytin ve větším formátu, v původních barvách, který je uložen v Poštovním muzeu.

Další dva exempláře mi byly předloženy letos. Napřed nepochybně pravý aršík v bezvadném stavu, jehož původ jsem dosud neměl příležitost podrobněji prozkoumat (nemohu tedy vyloučit, že jde o stejný kus, jaký byl prodán Zásilkovou službou Profil v roce 1996; tehdejší kupující údajně již nežije a současný předložitel původ aršíku neznal).

Jiný majitel mi předložil rovněž nepochybně pravý aršík, jehož zadní strana je téměř bez lepu, se stopami jeho prosáknutí na přední stranu, a spolu s ním i samostatnou známku 5 Kčs vytrženou z aršíku, rovněž téměř bez lepu (k dispozici máme jen velmi nekvalitní fotografii, kterou nám dodatečně zaslal ze svého mobilního telefonu, přesto ji pro snazší představu čtenářů zařazujeme).

O jejich původu mi sdělil, že byly součástí nedávno náhodně koupené partie známek ČSR II. Vzhledem k jejich stavu nejde vyloučit, že jde o materiál pocházející z dobové výstavní instalace (tedy přilepený na podklad a pak z něj sejmutý), nebo vytažený poměrně brzy ze skartovacího zařízení (nebo na čas zakopaný), jak o tom píšu v dnešním pokračování článku Některé etické a právní otázky v našem oboru.

Ukazuje se tedy, že i když jde o emisi starou bezmála půl století, další nálezy nejsou vyloučeny. Bezvadných aršíků se však nejspíš dochovalo opravdu minimum, ne-li jediný, z pozůstalosti A. Novotného.

Novotisk - patisk - padělek

Základem v našem oboru je přirozeně pravý materiál, tedy známka, celina, otisk razítka a podobně, jak je vydala respektive připravila a užívala oprávněná osoba, u nás v případě známek stát zastoupený příslušným resortním ministerstvem, v případě razítek Česká pošta (a její předchůdci).

Zjednodušeně řečeno je **pravá známka** otiskem původní tiskové desky, který byl proveden za účelem jejího vydání. Tato deska nebo její části mohly být dále oprávněnou osobou použity ke zhotovení dalších nákladů, dotisků a samozřejmě jiných vydání, například k tisku známek na celinách, či pro jiné užití, kupříkladu k výrobě příležitostných tisků apod. - i v těchto případech jde o **pravé** materiály.

Pokud tiskovou desku nebo její části použila po čase oprávněná osoba k zhotovení dodatečných otisků v podobě původního vydání (nebo jen nepatrně odlišné), ale bez výpltní schopnosti nebo původního účelu, obvykle tedy pro účely reprezentanční, propagační,

sběratelské nebo studijní, jde o **novotisk**. Klíčový výraz je v tomto případě **oprávněná osoba**.

Příkladem novotisku je známka 5 h Hradčany 1918, vytištěná znovu Čs. poštou v roce 1948 k 30. výročí vydání našich prvních známek. V tomto případě šlo o novotisk propagační a pro sběratelské účely.

Příkladem novotisku zhotoveného pro studijní účely jsou otisky obou dochovaných částí původní tiskové desky známky Terezín z roku 1943, provedené v roce 1994 Státní tiskárnou cenin za účelem identifikace jednotlivých známkových polí a zjištění, ze kterého horního rohu pocházela odříznutá část desky, která se nedochovala. Oba novotisky (o 4 ZP a o 17 ZP) jsou vyobrazeny a popsány v původním vydání z roku 1995 (Profil) a v 11. dílu Monografie (s. 125). Nyní slouží členům Komise znalců SČF jako etalon při posuzování pravosti terezínských balíkových připouštěcích známek.

STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN PRAHA I, RUŽOVÁ 1			1
Dodací list * 011538		Číslo zakázky 5323	
Pro PROFIL - Dům filatelie Pha 1			
Tiskoplate číslo	počet listů	Celkem kusů	
Otisk štočku - čtyřbalek terezínských známek		3 x	
celkem		3 otisky	
Přijal 8.11.94 V PRAZE dne 8.11.94			
STÁTNÍ TISKÁRNA CENIN 110 00 PRAHA I - RUŽOVÁ 1			

Pokud však otisk původní desky nebo její části (a to i desky nehotové, zkusmé, vadné apod.) provede **neoprávněná osoba**, jde o **patisk**. Ten není dokladem postupu při výrobě známky (na rozdíl od zkusmého tisku) a řada badatelů a znalců jej považuje za padělek. S tímto přístupem lze souhlasit, i když nelze popřít, že i patisk může mít při studiu jistý význam (např. může dokládat stav desky po ukončení oprávněného tisku). Základním předpokladem toho, abychom se jím vůbec mohli z tohoto hlediska zabývat, je, že jej nazveme pravým jménem - a nebudeme ho vydávat za zkusmý nebo původní tisk.

Tento přístup se liší od definice uvedené v Základní filatelistické terminologii z roku 1988 (vydané k výstavě Praga, s. 157), kterou považují za nevýstižnou.

Z praxe víme, že ne vždy lze bezpečně zjistit okolnosti, za nichž ten který tisk vznikl. Např. nehotové aršíky Praga 1962 a PL Motýli 1961, o nichž píšu v tomto čísle Filatelie (s. 2), otisky původních rytin provedené rytci možná pro soukromé účely a nad skutečnou potřebu související s jejich tvorbou, a příkladů bych mohl uvést více. V těchto případech nezbývá, než čekat, zda se podaří chybějící informace doplnit (např. studiem v archivech) a do té doby otevřeně přiznat, že jde o materiály **neobjasněného** původu.

Otisky napodobené tiskové desky jsou **padělky**; přiznané, a tak označené napodobeniny jsou **faksimile**.

patisk
úřední otisk nepůvodní (nové — liší se od původní — nebo upravené) tiskové formy (desky) nebo její části (štočku) vzniklý v době, kdy tisk daných poštovních cenin byl pro poštovní potřebu již ukončen; neúřední (soukromý) patisk patří mezi padělky